

Emoticonların İletişim Aracı Olarak Kullanılmasına Yönelik Öğrenci Tutumlarının İncelenmesi

Examination on the Students' Attitudes towards Using Emoticons for Communication

Hülya SÖNMEZ^a

^aMuş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Muş, Türkiye

Öz

Bu çalışmada öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etmek için sıklıkla kullandığı emoticonlara yönelik tutumları incelenmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda emoticonların son zamanlarda araştırmacıların dikkatini çekse de bu konunun birçok yönden hâlâ araştırılması gerektiği belirlenmiştir. Özellikle eğitimde emoticonların yeri ve öneminin tam olarak aydınlatılmaması bu çalışmayı daha elzem kılmıştır. Öğrencilerin okul içinde ve dışında kullandıkları emoticonlara yönelik tutumları belirlemek amacıyla “Anlamlı Suratları (Emoticon) Kullanma Tutum Ölçeği” (ASK TO) geliştirildi. Konu alanı uzmanları ve ölçme değerlendirme uzmanlarının görüş ve önerileriyle tamamlanan ölçeğin pilot uygulaması elli öğrenci ile yapıldı. Bunun sonucunda gözden geçirilen ölçek ve eki, sekizinci sınıfta eğitim-öğretim gören 297 öğrenciye uygulandı. Toplanan veriler SPSS 17 istatistik programında analiz edilerek ölçeğin geçerlilik, güvenirlik ve faktör analizleri yapıldı. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach's Alpha değeri (,844) olarak belirlenmiş olup; ölçeğin oldukça güvenilir olduğu saptandı. Faktör analizinde ise KMO (,872) ve Barlet testi ($p= ,000$) anlamlı bulunarak faktör homojenliğinin iyi olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin emoticonlarla ilgili tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu sonucunda emoticonların eğitimde yararlı ve etkili bir araç olarak nasıl kullanılacağı önerilmiştir.

Abstract

The present study examines the children's attitudes towards emoticons they frequently use both in verbal and written communication to express their feelings and ideas. The literature survey conducted shows that although emoticons have been a curious subject for researchers lately, there is still a need to study the concept further in many aspects. The fact that the place and importance of emoticons in education have not been explained completely makes the present study more essential. We developed “Attitude Scale for Using Emoticons (ASK TO)” in order to determine children's attitudes towards emoticons they use both in school environment and other places. The scale has been completed in accordance with the comments and recommendations by authorities in the field and by assessment and evaluation specialists. Then the pilot study was implemented on fifty students. At the end of the implementation, the scale and appendix were reviewed and implemented on 297 students of eighth grade. Data from the implementation were analyzed through SPSS 17 statistics program and the validity, reliability and factor analyses of the scale were done. The result of the analyses gave a Cronbach's Alpha value of (,844), suggesting a high reliability for the scale. In the factor analysis, KMO value was found to be (,872) and the Barlett test was ($p= ,000$) found significant, suggesting that the factor has a good homogeneity. At the end of the research it was determined that the students' attitudes towards emoticones were very positive. As a result of this finding it has been suggested that emoticons can be used as a useful tool in some areas of education.

Anahtar Kelimeler

emoticon
iletişim aracı
öğrenci tutumları

Keywords

emoticon
communication tool
students' attitudes

Extended Abstract

The present study examines children's attitudes towards emoticons they frequently use both in verbal and written communication to express their feelings and ideas. The literature survey shows that the place and importance of emoticons in education have not been explained completely and this fact makes the present study more essential. The present study seeks answers for the following questions: How are the students' attitudes towards emoticons as a means for communication? Do students find emoticons they use for communication purposes useful? Is gender an important factor in the use of emoticons? In order to determine children's attitudes and perceptions towards emoticons, participants were observed in their own conditions and without any intervention to their conditions or environments. Assessment was done under those circumstances. Thus the present study is a general survey model based on identifying students' attitudes towards emoticons without changing the present status. The development, implementation, analysis and evaluation processes of the scale were based on quantitative research analyses.

We primarily asked for the field experts' comments in order to develop the attitude scale for using emoticons. In accordance with those experts' comments and recommendations, we identified where the emoticons used mostly in daily life and created a pool for scale items. We drafted a form of twenty-five items considering the environments where the emoticons are used by students most in daily life. At the end of the review by two experts in Assessment and Evaluation field and two expert in Turkish Education field, twelve items were found not fit for purpose and omitted from the draft. The scale was implemented on 297 students of 8th grade at Üsküdar Selami Ali Secondary School. 153 male and 144 female students took part in the study. At the end of the implementation, the validity, reliability and factor analyses of the scale were done. In accordance with the analyses, three items were omitted from the scale. The present scale consists of ten items. Data analyses show a Kaiser-Meyer-Olkin (K.M.O.) value of (.872) and the Barlet test is significant in a good level ($p = .000$), thus the factors are eligible for analyzing. Finding a Kaiser-Meyer-Olkin value over 0.50 shows that sample size is "good" for factor analysis. Based on this result, it is possible to suggest that data have been acquired from a multivariate normal distribution and the relation between variables is sufficient to conduct factor analysis.

During the exploratory factor analysis conducted in order to determine the structural validity of the scale, before varimax rotation, it was found that the scale consisted of three sub-dimensions. Identified factors are as follows: The first factor (5 items) is "Willingness to use emoticons as a means for communication"; the second factor (6 items) is "Willingness to use emoticons in the future and the existence of emoticons in one's living environment". At the end of the analysis conducted through varimax rotation, the scale was rotated in two sub-dimensions. The first factor (5 items) is "Willingness to use emoticons as a means for communication"; the second factor (6 items) is "willingness to use emoticons in the future and the existence of the emoticons in one's living environment". We assessed the Cronbach's Alpha value in order to identify the reliability of the scale. Cronbach's Alpha value was found to be (.844), which shows that the items of the scale have a high level of correlation. Kaiser-Meyer-Olkin (K.M.O.) value was found (.872) for the data from implementation and Barlet test was found significant ($p = .000$). Therefore factor analysis is applicable.

The analyses revealed curious findings with respect to children's attitudes towards using emoticons as a means for communication. First of all, there is a high level of respond for all items by the participants, which suggests participants are interested in the issue. Another remarkable point is that children are affected by time factor with respect to using emoticons. Time perception is an important factor in children's attitudes towards emoticons. While the level of respond to items about the use of emoticons in daily communication is high (items 1, 3, 8, 11), the level of respond to items about using them in the future is low (items 9, 14 and 22). Even though children have positive attitudes towards using emoticons, they have no intention to choose it as a profession or field of expertise in the future. The main reason for this is that children do not have sufficient information on this field. Due to this lack of information, children's attitudes towards a certain environment where creative works are conducted or ideas produced on this field were found non-positive.

It is understood that gender has an important role in the use of emoticons. This case is in parallel with many studies conducted on the subject (Hudson et al. 2015p. 88). This shows that gender has a decisive role in the use of emoticons because female students stated that they could express their feelings and ideas more easily through emoticons. Another remarkable point came out from the study is that female students are more stable in their attitudes towards emoticons than male students are. Female students chose phrases "I highly agree, I agree, I don't agree at all" more than male students did, which underlines their stability in their attitudes. At the end of the study, we examined that it is possible to suggest that children have got a positive attitude towards using emoticons as a means for communication.

1. Giriş

Yazının icadından önceki dönemlerde mesajları aktarmak için mağara duvarlarına kazılan figürler, günümüzde biraz değişse de hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yaygın kullanım, figüratif bir anlaşma dili oluşturmuştur (Gürçayır, 2009: 112-14). Tek bir yüzle çok şeyin anlatıldığı bu figürler, İngilizcedeki duygu kelimesi “emotion” ile “icon” kelimesinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bunlar; günlük dilde anlamlı yüzler, anlamlı suratlar, gülen yüzler, pictogram (smilies), ikon, stiker veya emoji olarak adlandırılmaktadır. Fahlman, internet ortamındaki yazışmalarda oluşan yanlış anlaşmaları ve iletişim karmaşasını engellemek için ilk olarak ☺ ikonunu daha sonra ise ☹ ikonunu kullanarak bunları iletişime sunmuştur. Aynı zamanda Mackenzie de yazılı iletişimdeki kuru ifadeleri yumuşatmak amacıyla bu suratları ilk kullananlardandır (Akt. Gürçayır, 2009: 113). Daha sonra yaygınlaşan bu ikonlar, teknolojinin farklı alanları ile tanışmıştır. Zamanla teknolojide sık kullanılan emoticonlar, duygusal zekâyı “emotional intelligence” (EQ) doğurmuş olup duygusal zekâ için oldukça önemli bir unsur hâline gelmiştir (Goleman, 2016).

İletişim amaçlı kullanılan ikonlar, günümüzde oldukça önemli bir kullanım oranına sahipler. Ito ve Fujimoto (2013), emoticonların tam olarak hangi duyguyu karşıladığı, nasıl kullanıldığı ve bunların kullanılma sıklıkları gibi birçok yönlerini incelerken bunların sözsüz (non-verbal) iletişimdeki önemine dikkat çekerler. Fakat dikkat çekilmek istenen diğer bir husus ise sözsüz iletişimde kullanılan her şeyin emoticon olmadığıdır. Örneğin, iletişimde kullanılan semboller emoticonlardan farklıdır. Bu nedenle semboller ve emoticonların (ikon) birbirine karıştırılmaması gerekir. Çünkü ikonlar, kişisel yorumlardan bağımsız tek başına bir anlam ifade etmektedir (Akt. Gürçayır, 2009: 112-114).

Emoticonların sık kullanma nedeni, birçok cümle sarf ederek aktarılacak duygu ve düşüncenin tek bir suratla ifade edilmesiyle ilişkilendirilebilir. Diğer bir nedeni ise bunların eğlenceli birer iletişim aracı olmasıdır. Bu yönüyle çocukların birçok alışkanlıklarında emoticonların etkisi görülmektedir. Örneğin, ilkokul çağı çocuklarının sağlıklı beslenme alışkanlığı kazanmalarında emoticonların ciddi bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Privitera, Phillips, Zuraikat ve Paque, 2015). Aynı zamanda emoticonlar, görünüşleri itibarıyla gelişimin erken dönemlerinde fark edildiği için bunların amblyopia hastası çocukların tedavisinde olumlu sonuçlar doğurduğu belirlenmiştir (Oto, Pelit ve Aydın, 2002).

Dört yaşındaki çocuklar; mutlu, üzgün, korkmuş ve sinirli suratlardaki anlam farklılıklarını anlayabilmektedir. Özellikle mutlu suratların bir iletişim türü olarak bazı mesajlar aktarmada diğerlerinden daha fazla oranda çocuklar üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Visser, Alant ve Harty, 2008: 305). Bu ekseninde yapılan bu çalışmada ise emoticonların eğitim-öğretim sürecinde kullanımı ile ilgili öğrenci tutumlarına bakılmıştır. Bu kapsamda tutumları ölçmek için geliştirilen ölçme aracı ve ulaşılan bulgularla ilgili sonuçlar aşağıda ayrıntısıyla verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, eğitim-öğretim sürecinde kullanılan emoticonlara yönelik öğrencilerin duygu ve düşüncelerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada şu araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin emoticonları kullanmaya yönelik tutumları nasıl ölçülebilir?
2. Öğrenciler, emoticonların eğitim-öğretim sürecinde bir iletişim aracı olarak kullanılmasını nasıl karşılamaktadır?

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli ve Çalışma Grubu

Araştırmada mevcut durum, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi belirlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, mevcut durum değiştirilmeden öğrencilerin emoticon kullanmaya yönelik tutumlarını belirlemeye dayalı genel bir tarama modelidir (Karasar, 2013: 77). Çalışmada ölçek geliştirme, uygulama, analiz etme ve değerlendirme süreçlerinde nicel araştırma yöntemleri esas alınmıştır. Araştırmanın verileri, Üsküdar Selami Ali Ortaokulu sekizinci sınıftaki 144 kız ve 153 erkek katılımcıdan oluşan 297 öğrenciden toplanmıştır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Analizi

Emoticonları kullanmaya yönelik tutum ölçeğini geliştirmek amacıyla konu alanı uzman görüşlerine başvurulmuştur. Alınan görüş ve öneriler doğrultusunda emoticonların günlük hayatta en çok nerelerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Böylece yirmi beş maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçme ve Değerlendirme Bölümü ve Türkçe Eğitimi Bölümünden ikişer öğretim elemanının yaptığı inceleme sonucunda araştırmanın amacına uygun olmadığı belirlenen on iki madde ölçekten atılmıştır. Kalan maddeler; “Kesinlikle katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” şeklinde 5’li likerte göre derecelendirilmiştir (De Vellis, 2014). Toplanan verilerin analizi SPSS 17 istatistik programıyla yapılarak ölçeğin geçerlilik, güvenilirlik ve faktör analizleri tamamlanmıştır. Yapılan ana-

liz sonuçlarına göre ölçekten üç madde daha atılarak değerlendirilmeler on maddeye göre yapılmıştır. Bu maddelerden hareketle elde edilen bulgular ve bunların yorumları aşağıda ayrıntısıyla verilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Birinci Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

Bu bölümde birinci araştırma sorusu “Öğrencilerin emoticonları kullanmaya yönelik tutumları nasıl ölçülebilir?” ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Yapılan analizlere göre şu sonuçlara ulaşılmıştır: Analizlerden elde edilen verilerin Kaiser- Meyer- Olkin (K.M.O.) değerinin (.872) ve Barlet testinin iyi düzeyde anlamlı ($p= .000$) bulunmasından dolayı faktörlerin analizler için uygun olduğu belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2008). Analizde Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 0.50’den büyük çıkması örneklem büyüklüğünün faktör analizi için “iyi” düzeyde olduğunu göstermektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012: 207). Bu sonuçtan hareketle, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği ve değişkenler arasında faktör analizi yapmak için yeterli bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Çizelge 1: Varimax döndürme kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçları

	birinci faktör	ikinci faktör
8. Birisiyle e-mail veya mesaj yoluyla yazışırken anlamlı suratları (sembolleri) çok sık kullanırım.	,789	
3. Düşüncelerimi anlamlı suratlarla daha iyi ve kolay ifade edebiliyorum.	,778	
1. Birisiyle yazışırken 😊, ☹ gibi sembolleri kullanmak bana kolaylık sağlıyor.	,739	
11. İletişimde kullandığımız anlamlı suratları (sembolleri) amaçlarına uygun buluyorum.	,700	
18. Duygularımı anlamlı suratlarla (sembollerle) daha iyi ve kolay ifade edebiliyorum.	,651	,415
14. Gelecekte anlamlı suratlardan (sembollerden) oluşan bir dünya alfabetesinin olması beni mutlu eder.		,769
22. Yazı yazma derslerimde anlamlı suratların (sembollerin) daha fazla kullanılmasını istiyorum.		,720
9. Gelecekte anlamlı suratların (sembollerin) çizildiği ve basıldığı bir şirkette çalışmak isterim.		,700
23. Odamın duvarına veya çalışma masamda anlamlı suratların (semboller) olması beni mutlu eder.		,625
17. Bu güne kadar kullanılmayan anlamlı suratları (sembolleri) bulup bunu insanlarla paylaşmak istiyorum.		,625

Varimax döndürme kullanılarak yapılan analiz sonucunda ölçek iki faktörlü olmuştur. Birinci faktörde “iletişim aracı olarak emoticon kullanmaya isteklilik” beş maddenin, ikinci faktörde “emoticonları gelecekte kullanmaya isteklilik ve yaşanan ortamda emoticonların kullanımı” ise altı maddenin ortak konularına odaklanmıştır. Varimax döndürme yapılmadan önce madde-toplam korelasyonları ve faktör yüklerine ilişkin şu sonuçlara varılmıştır: Maddeler, üç faktör altında toplanmıştır. Bazı maddeler, aldığı değer nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler şu gerekçelerden dolayı ölçekten atılmıştır: Bunlardan ilki olan madde 4, birinci faktörde (.452) ve ikinci faktörde ise (.438) düzeyinde birbirine yakın değerler almasından dolayı ölçekten atılmıştır. Aynı şekilde madde 12’nin ikinci faktörde (.410) ve üçüncü faktörde (.452) düzeyinde oldukça yakın oranda yük alması nedeniyle elenmiştir. Yapılan bu elemeler sonucunda üçüncü faktörde sadece madde 6’nın kalması nedeniyle üçüncü faktör iptal edilmiştir.

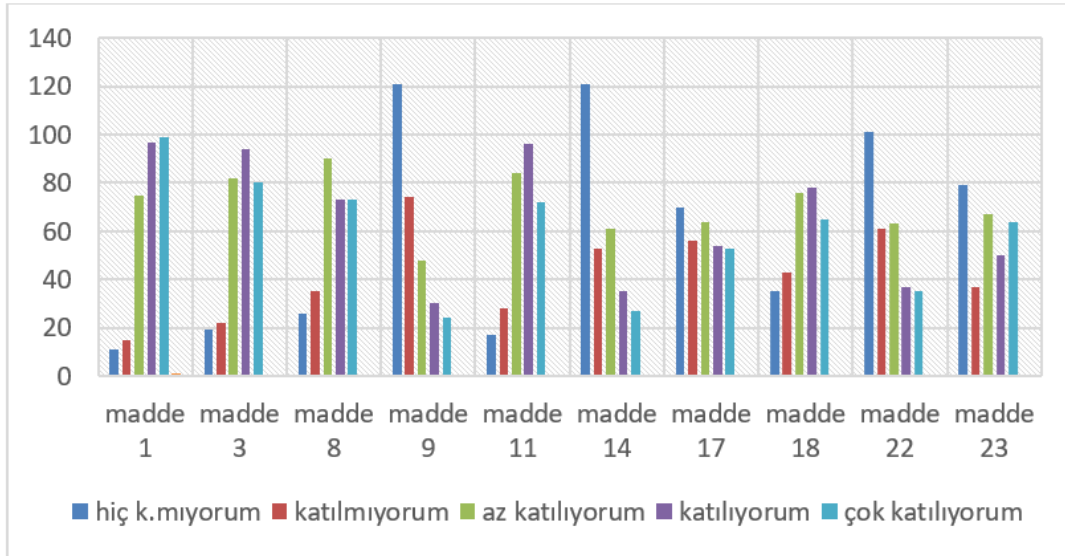
Çizelge 1’de madde-ölçek korelasyonlarının (.415) ile (.789) arasında değiştiği görülüyor. Bu değer aralığında değişen maddelerin birinci ve ikinci faktörlerden aldıkları yükler ile ilgili şu bulgulara ulaşılmıştır: Birinci faktörde yer alan 1, 3, 8, 11 ve 18. madde katılımcıların anlamlı yüzlere yönelik olumlu tutumlarını kapsamaktadır. İkinci faktörden yük alan 18, 14, 22, 9, 23 ve 17. maddede ise emoticonların gelecekte ve şu anki yaşam alanlarında kullanımı ile ilgili tutumların nasıl olduğuna yer verilmiştir. İkinci faktördeki bu maddelerle katılımcıların gelecekte emoticonları duyu ve düşüncelerini aktarmak için bir araç olarak nasıl algıladıkları (olumlu-olumsuz, yararlı-yararsız ve kullanışlı-kullanışsız) incelenmiştir.

İki faktörden oluşan ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için Cronbach’s Alpha değeri incelenmiştir. Cronbach’s Alfa, ölçekteki maddelerin birbirleriyle ilişkilerinin hangi ölçüde iyi olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan istatistiksel bir testtir. Bu amaç doğrultusunda yapılan incelemeye göre Cronbach’s Alpha değeri (.844) olarak çıkmıştır. Bu değer, ölçekteki maddelerin birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu gösteriyor (Büyüköztürk, 2010). Yapılan bu analizler sonucunda ölçek maddelerine verilen cevaplardan hareketle katılımcı tutumları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere göre öğrencilerin emoticonları kullanımı ile ilgili tutumları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İkinci Araştırma Sorusuyla İlgili Bulgular

Bu bölümde ikinci araştırma sorusu “Öğrenciler, emoticonların eğitim-öğretim sürecinde bir iletişim aracı olarak kullanılmasını nasıl karşılamaktadır?” ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak katılımcıların bütün maddelere verdiği cevaplar incelenmiştir. Daha sonra ise cinsiyet faktörünün tutumlar üzerindeki etkisine bakılmıştır.

Bunlarla ilgili ulaşılan sonuçlar aşağıda verildiği gibidir.

Grafik 1: Öğrencilerin katılımına göre madde ortalamalarının dağılımı

Çalışmanın bu bölümünde, emoticonlarla ilgili tutum yönlerinin maddelere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Grafik 1’de dikkat çeken temel özellik, madde 3’ün “Düşüncelerimi anlamlı suratlarla daha iyi ve kolay ifade edebiliyorum.” katılımcılar tarafından yüksek oranda olumlu karşılanmasıdır. Bu madde ile katılımcılardan çoğunluğunun düşüncelerini anlamlı suratlarla daha iyi ve kolay ifade ettiğini düşündükleri belirlenmiştir. Benzer bir sonuç madde 1’de görülmektedir. Çünkü çoğunluk, birisiyle yazışırken ☺ ve ☹ gibi emoticonları kullanmanın onlara kolaylık sağladığını düşünüyor. Aynı şekilde çoğunluk, iletişimde kullanılan anlamlı suratları amaçlarına uygun bulmaktadır (madde 11). Bu üç madde amaç ve verdiği anlam itibarıyla birbirini desteklemektedir. Çünkü katılımcılar, bu üç madde için daha çok “çok katılıyorum” ve “katılıyorum” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar, *düşüncelerini daha kolayca ifade ettikleri emoticonları amaca uygun buldukları için bunların iletişimde kolaylık sağladığı fikrini de desteklemiştir*. Bu sonuç; Huang, Yen ve Zhang’ın ortaokul çocuklarının emoticonları kullanmayı eğlenceli, faydalı ve bilgi bakımından zengin buldukları tespitleriyle de örtüşmektedir (2008: 471).

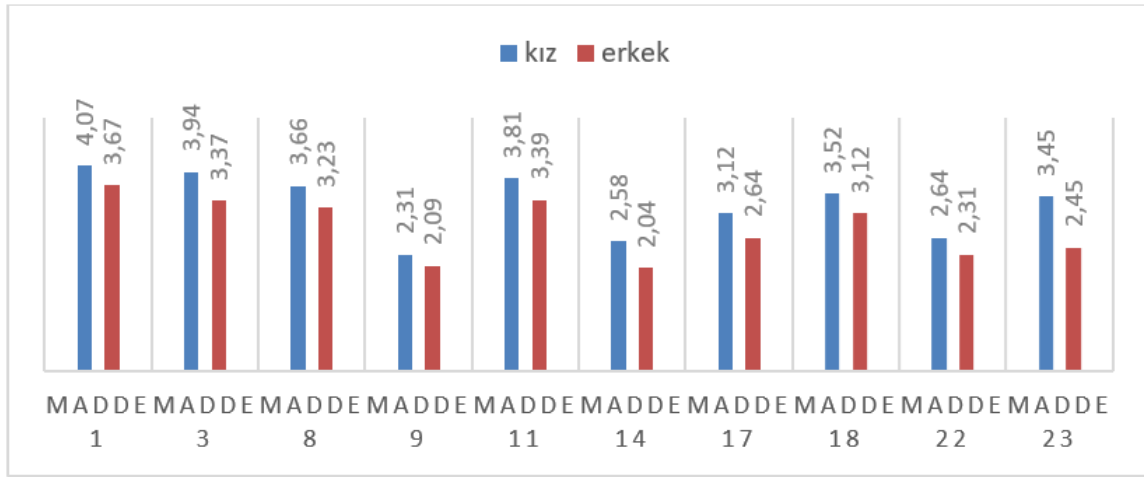
Madde 8’de katılımcıların e-mail veya mesaj yoluyla emoticonları kullanmaya yönelik tutumları incelenmiştir. Grafikte olumlu seçeneklerin daha fazla bulunmasından dolayı katılımcıların e-mail veya mesaj yoluyla emoticonları kullanmayı genel olarak olumlu karşıladıkları görülmektedir. Madde 9’da, gelecekte emoticonların çizildiği ve basıldığı bir çizim şirketinde çalışmaya yönelik katılımcı tepkilerinin nasıl olduğu incelenmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların gelecekte emoticonların çizilip basıldığı bir şirkette çalışma fikrine yüksek oranda katılmadıkları görülmektedir. Bu belirgin durumun nedeni, emoticonların bu yönüyle fazla bilinmemesiyle ilişkilendirilebilir. Bir meslek alanı olarak emoticonlarla ilgili araştırmaların yeteri kadar yapılmamasından dolayı katılımcılar, bunu bir meslek olarak değerlendirememektedir.

Madde 14’te gelecekte anlamlı suratlardan oluşan bir dünya alfabesi fikrinin katılımcılar tarafından nasıl karşılandığı incelenmiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların çoğunlukla bu durumu olumlu karşılamadığı görülüyor. Bu durum, madde 9 ile yakın ilişkilidir. Çünkü emoticonlarla ilgili bilinmezlikler nedeniyle katılımcıların gelecekte emoticonlardan oluşacak uluslararası alfabe fikrine veya bunun bir meslek olarak tercih edilmesi düşüncesine olumsuz yaklaştığı görülüyor.

Madde 17’de anlamlı suratları kullanmaya yönelik katılımcıların merak düzeyleri incelenmiştir. Bu durumu belirlemek için katılımcılara bu güne kadar kullanılmayan emoticonları bulup; bunu insanlarla paylaşmak isteyip istemedikleri soruldu. Bu maddeye verilen yanıtlar oldukça dikkat çekicidir. Çünkü katılımcıların bu madde için sergilediği beş tutum düzeyi birbirine oldukça yakındır. Bu nedenle burada belirgin bir tutumun ön plana çıktığını söylemek güçtür. Belirgin bir tutumun olmamasının nedeni, emoticonların bir meslek veya hobi olarak değerlendirilmesine yönelik farkındalıkların düşüklüğü ile ilişkilendirilebilir. Çünkü katılımcılar, yeteri kadar bilmediği bu alanı gelecekte meslek olarak seçme veya bu alanla ilgili bir alfabe oluşturma fikrine ilgi duymamışlardır. Aynı nedenden dolayı bu alanda yaratıcı bir ürün ortaya koyma veya ona yeni boyutlar katma fikrine de katılımcıların ilgili olmadığı görülüyor. Madde 18’de duyguları anlamlı suratlarla ifade etme ile ilgili tutumlar incelenmiştir. Grafikte bu madde ile ilgili tutumların farklılaştığı görülüyor. Çün-

kü bu madde, hem birinci faktörden hem de ikinci faktörden yük almıştır. Sonuçlara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu duygularını emoticonlarla ifade etme düşüncesini olumlu karşıladıkları görülmektedir. Bu sonuç, madde 3’de düşünceleri emoticonlarla kolay ifade etme fikrini de desteklemiştir.

Bu bölümde, emoticonların ders materyali olarak kullanılması durumunda öğrenci tutumlarının nasıl olacağını belirlemek amaçlanmıştır. Bu nedenle madde 22’de katılımcıların emoticonları Türkçe dersinde kullanmaları ile ilgili duygu ve düşünceleri ele alınmıştır. Bu durumu belirlemek amacıyla katılımcılara yazma derslerinde anlamlı suratları daha fazla kullanmak isteyip istemedikleri soruldu. Verilen yanıtlar incelendiğinde çoğunluğun, yazma dersinde anlamlı suratları daha fazla kullanmaya istekli olmadıkları görülmüştür. Dolayısıyla katılımcılar, günlük hayatta duygu ve düşüncelerini anlamlı suratlarla daha kolay ifade edeceklerini düşünmesine rağmen bunun ders ortamında bir eğitim materyali olarak kullanılması fikrini olumlu karşılamamıştır. Ölçeğin son maddesi olan 23’te ise okul dışında ve sıkça yaşanan alanlarda emoticonların bulunması ile ilgili tutumlar incelenmiştir. Böylece çok sık bulunan mekânlarda anlamlı suratların kullanılmasıyla ilgili yaklaşımların nasıl olduğu değerlendirilmiştir. Grafikte bazı katılımcılara göre odasında ve çalışma masasında emoticonların bulunması onları mutlu edecektir. Bu düşünceye rağmen katılımcılardan bazıları emoticonların sık yaşadıkları mekânlarda olması fikrine katılmamaktadır.

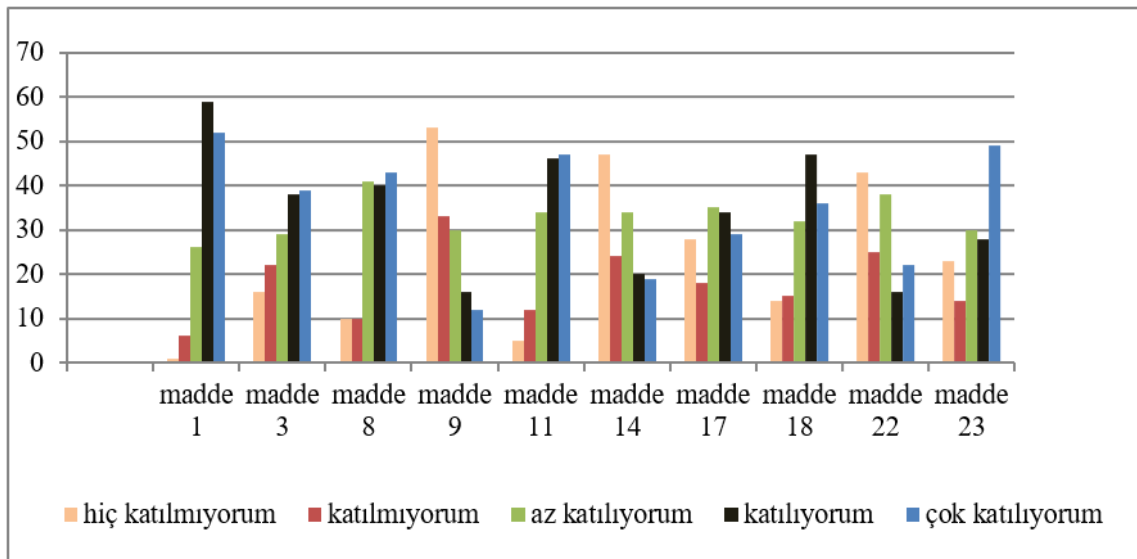
Grafik 2: Kız ve erkek katılımcıların ölçeğe katılım oranları

Bu bölümde, emoticonlara yönelik tutumların cinsiyet faktörüne göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Bu kapsamda Grafik 2’ye bakıldığında dikkat çeken temel özellik, her iki grupta da katılımın fazla olmasıdır. Bütün maddelerde ortalamanın ikinin üzerinde olması nedeniyle ölçeğin hem kız hem de erkek katılımcılar tarafından yüksek oranda cevaplandığı görülüyor. Bunlardan madde 1, madde 3 ve madde 11 katılımın en fazla olduğu maddelerdir. Dolayısıyla “Birisıyla yazışırken ☺, ☹ gibi sembolleri kullanmak bana kolaylık sağlıyor.”, “Düşüncelerimi anlamlı suratlarla daha iyi ve kolay ifade edebiliyorum.” ve “İletişimde kullandığımız anlamlı suratları amaçlarına uygun buluyorum.” maddeleri katılımcılar tarafından oldukça yüksek bir oranda cevaplanmıştır. Bu üç maddeyi birbiriyle ilişkilendirerek değerlendirmek gerekir. Düşüncelerini anlamlı suratlarla daha kolay ifade ettiğini düşünen katılımcılar, bu durumun onlara yazışırken kolaylık sağladığına inanıyor. Dolayısıyla bu maddeler birbirini destekler niteliktedir. Aynı şekilde katılımcılar, günlük hayatta sıklıkla kullanılan anlamlı suratları amaçlarına uygun buldukları için bunları kullanmayı güvenli buluyor. Madde 8, 18 ve 23’e verilen cevaplar vasıtasıyla emoticonlar, günlük hayatta ve iletişimin farklı alanlarında duygu ve düşünceleri daha kolay şekilde ifade ettiği düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Buna ek olarak madde 17’ye gösterilen olumlu katılım, yeni emoticonların bulunması ve bunların iletişimde kullanılması gerektiği düşüncesini desteklemektedir.

Ölçekteki madde 9’a “Gelecekte anlamlı suratların çizildiği ve basıldığı bir çizim şirketinde çalışmak isterim.” ve madde 14’e “Gelecekte anlamlı suratlardan oluşan bir dünya alfabetinin olması beni mutlu eder.” katılımın az olduğu görülüyor. Bu maddelerde katılımcıların gelecekte kendilerini anlamlı suratlarla ifade etmeye yönelik tutumlarının nasıl olduğuna bakılmıştır. Madde 9’a katılımın çok az olduğu gözlemleniyor. Bu durum, katılımcıların emoticonların gelecekte kullanımı ile ilgili duygu ve düşüncelerini tam olarak belirtmediklerini ve bu konu hakkında ilgilerinin az olduğunu gösteriyor. Bu duruma benzer bir sonuç madde 22’de tespit edilmiştir.

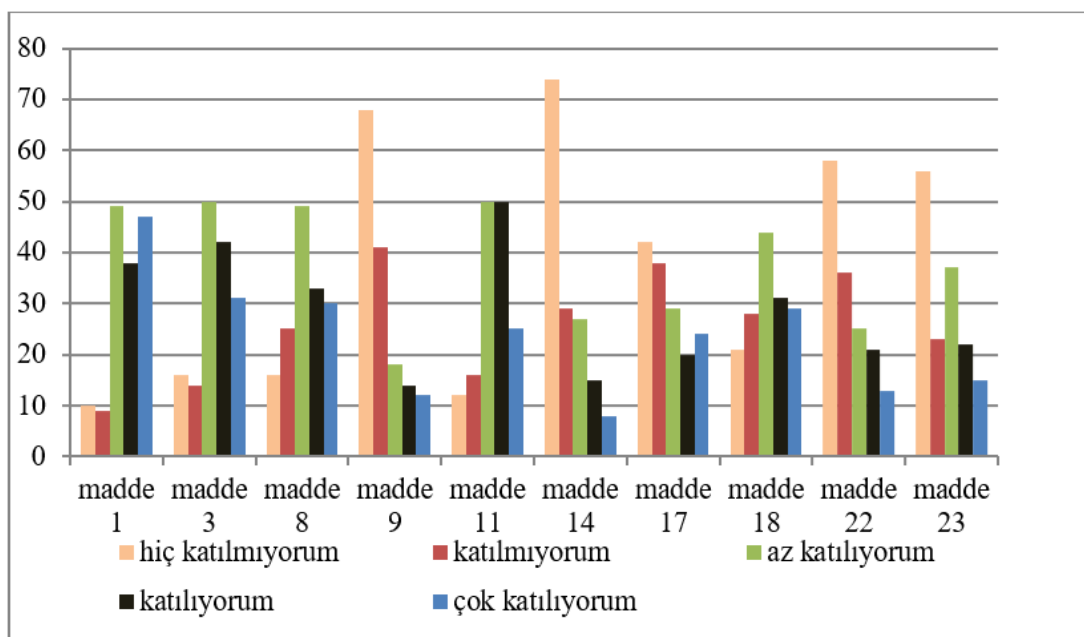
Grafik 2’de kız öğrencilerin katılım ortalamalarının genel olarak erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülüyor. Bazı maddeler için bu fark az olsa da ölçekte yer alan bütün maddelerde kızların katılım oranları, erkeklerden daha fazladır. Bundan hareketle kızların emoticonları kullanmayla ilgili tutumlarını erkeklere göre daha çok dile getirdikleri

söylenbilir. Kız ve erkek öğrenciler arasındaki bu katılım farkının (tutumun) rastlantısal olup olmadığını belirlemek için One-WAY ANOVA testi yapılmıştır. One-WAY ANOVA testindeki anlamlılık değerinin ($,000$) $p < ,005$ 'ten küçük olması nedeniyle cinsiyet ile bu maddelerin katılımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, anlamlı suratları kullanmaya yönelik tutum ile cinsiyet değişkeni arasında güçlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgudan hareketle anlamlı suratların kullanmasında cinsiyetin belirleyici bir rolünün olduğu söylenbilir.

Grafik 2A: Kız öğrencilerin emoticonları kullanma ile ilgili tutumları

Wolf (2000), kız ve erkek öğrencilerin emoticonları kullanırken farklılaştığını gözlemlemiştir. Wolf 'a göre dayanışma, destek, idea gibi pozitif duygular veren emoticonlar erkekler tarafından daha fazla kullanılıyor. Yapılan bu araştırmada da kızlar ve erkek katılımcıların emoticonları kullanımı ile ilgili farklı tutumlara sahip oldukları belirlenmiştir. Çünkü grafiğe bakıldığında kız öğrencilerin genelde "katılıyorum" ve "çok katılıyorum" (Grafik 2A-2B) gibi olumlu yargılar içeren maddelere cevap verdiği görülmektedir. Aşağıdaki grafikte karşılaştırıldığında kız öğrencilerin olumlu yargılardaki cevaplama oranları erkek katılımcıların cevaplarından daha fazladır. Bu durum, kız öğrencilerin emoticonlara ilişkin tutumlarında daha olumlu olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda yukarıdaki grafikte kızların emoticonları kullanmaya yönelik tutumlarının genel olarak erkek öğrencilere göre daha kararlı olduğu görülmektedir.

Grafik 2B: Erkek öğrencilerin emoticonları kullanma ile ilgili tutumları

Grafik 2B’de erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla oranda olumsuz tutuma sahip olması Wolf’un (2000) bulgusuyla farklı niteliktedir. İki grafik karşılaştırıldığında erkek katılımcıların kız katılımcılardan genel olarak daha az oranda “çok katılıyorum” ve “katılıyorum” seçeneklerini kullandığı görülüyor. Bu bulgudan hareketle kız katılımcıların emoticonları kullanmaya yönelik olumlu tutumlarının daha yüksek olduğu tespiti bir kez daha belirginleşmiştir.

Her iki grafikte de hem kız hem de erkek katılımcılar; birisiyle yazışırken ☺, ☹ gibi anlamlı suratları kullanmanın onlara kolaylık sağladığını belirtmişlerdir (madde 1). Fakat grafiğe dikkatli bir şekilde bakıldığında kız öğrencilerin bu düşünceye daha güçlü bir şekilde katıldıkları görülüyor. Birisiyle e-mail veya mesaj yoluyla yazışırken anlamlı suratların çok sık kullanılıp kullanılmadığı ile ilgili tutumların incelendiği madde 8’de kız öğrencilerin fazla oranda olumlu tutuma sahip olduğu, erkek öğrencilerin ise bu düşünceye az katıldıkları gözlemleniyor. Madde 11’de iletişimde kullanılan emoticonların amaçlarına uygun olup olmadığı yönünde katılımcıların tutumları değerlendirildiğinde kız öğrencilerden çoğunun bunları amaçlarına uygun buldukları görülüyor. Bu güne kadar kullanılmayan anlamlı suratları bulup bunu insanlarla paylaşma düşüncesine (madde 17) kız öğrenciler genelde olumlu yönde daha fazla ilgi göstermiştir. Yaşam alanlarında emoticonların kullanılması (madde 23) ile ilgili tutumlara bakıldığında ise kız katılımcıların çoğu, yaşadığı alanda anlamlı suratların olmasını olumlu karşılarken; erkek katılımcıların ise bu düşünceye çok katılmadığı ve olumsuz yaklaştığı görülüyor. Bu bulgudan hareketle sıkça yaşanan ortamda emoticonların kullanılıp kullanılmamasında cinsiyetin önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma için yapılan literatür taraması sonucunda emoticonlarla ilgili yeteri kadar araştırmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Hem yurt içinde hem de yurt dışında emoticonlarla ilgili araştırmalara daha geniş çapta yer verilerek bunların eğitim sürecinde daha etkili kullanım yolları bulunmalıdır. Böylece öğrencilerin okul içi ve okul dışındaki ortamlarda kendilerini ifade etmek için kullandığı emoticonlar, etkili bir eğitim-öğretim aracı olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada emoticonların eğitim-öğretimde duygu ve düşünceleri ifade etmek için bir iletişim aracı olarak kullanılması ile ilgili ortaokul öğrencilerinin tutumları incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda öğrencilerin emoticonları etkili bir iletişim aracı olarak karşıladığı görülmüştür. Bu bulgu, önceki araştırma sonuçlarını da desteklemektedir (Siegel ve diğerleri 2015; Skovholt & Kankaanranta, 2014: 793).

Araştırmaya katılanların çoğu, ölçeği cevaplayarak emoticonlara yönelik olumlu veya olumsuz tepkilerini belirtmişlerdir. Araştırmada dikkat çekici bir nokta ise katılımcıların emoticonları kullanmaya yönelik zaman algılarıdır. Ulaşılan bulgular, katılımcıların emoticonlara yönelik tutumlarında zaman algısının önemli olduğunu belirtmiştir. Çünkü emoticonların günlük iletişimdeki kullanımı ile ilgili maddelere katılım fazla iken, bunların gelecekte kullanımı ile ilgili maddelere (madde 9, 14 ve 22) ise katılımın az olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle katılımcılar, emoticonları kullanmaya yönelik olumlu tutuma sahip olmasına rağmen gelecekte bunları bir meslek veya uzmanlık alanı olarak seçmeyi düşünmedikleri görülüyor. Bunun temel nedeni ise bu alanla ilgili yeteri kadar bilgiye sahip olmamalarıdır. Bu bilgi eksikliği, katılımcıların gelecekte bunları bir meslek veya uzmanlık alanı olarak kullanmaya yönelik ilgilerini ve farkındalıklarını olumsuz etkilemektedir. Bu eksende emoticonlara yönelik olumlu tutumların (yaratıcı çalışmaların yapıldığı veya fikirlerin üretildiği) olmadığı belirlenmiştir. Bu durumun temel nedeni, eğitim-öğretim sürecinde emoticonlara yeteri kadar yer verilmemesiyle ilişkilendirilebilir (Halvorsen, 2012: 709). Oysaki eğitim-öğretim sürecindeki zor ve sıkıcı etkinlikler, emoticonlarla daha kolay ve eğlenceli bir hâle getirilebilir. Örneğin, Türkçe dersindeki dil bilgisi konuları veya okuma ve okuduğunu anlama becerilerinde emoticonlar eğlenceli bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir. Aynı şekilde matematik, fen bilimleri ve diğer derslerdeki soyut konular, emoticonlarla somutlaştırılarak aktarılabilir. Benzer şekilde öğrencilerin okul içi ve okul dışında yapmayı sevmediği ödevlerin daha eğlenceli ve yaratıcı olması için emoticonlardan yararlanılabilir. Öğretmenler, öğrenci ürünlerini değerlendirirken emoticonları bir pekiştirme aracı olarak kullanabilecekleri gibi emoticonları diğer öğrenme araçlarıyla kullanarak daha yaratıcı bir öğrenme süreci tasarlayabilirler.

Burada önerilenler dışında eğitim-öğretim sürecinin birçok alanında emoticonlar etkili bir araç olarak kullanılabilir. Fakat bu etkinliklerin amaca uygun ve başarılı olması için emoticonların işlevi, amacı, yaygınlığı ve etkilerinin iyi saptanması gerekir. Bunu belirlemek amacıyla farklı araştırmalara ihtiyaç vardır. Çünkü emoticonların farklı kullanım yollarını sunan araştırmalarla bilinmeyen birçok konu aydınlatılırsa emoticonlar, eğitim sürecinde etkili daha şekilde kullanılabilir. Yapılacak bu araştırmalarla emoticonlar ilerde severek yapılan bir meslek veya ilginç bir çalışma alanı olarak hem öğrencilerin hem de eğitim uzmanlarının ilgisini çekebilir.

Grafik 2A ve 2B’de emoticonların kullanılmasında cinsiyetin önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bu durum, önceki

araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Hudson, Nicolas, Howser, Lipsett, Robinson, Pope, Hobby ve Friedman, 2015: 88). Bu çalışmada kız öğrencilerin emoticonları erkek öğrencilerden daha fazla yararlı buldukları belirlenmiştir. Aynı zamanda kız katılımcıların duygu ve düşüncelerini emoticonlarla daha kolay ifade ettiklerini düşündükleri görülmektedir. Çalışmada dikkati çeken bir diğer nokta ise kız öğrencilerin emoticonlara yönelik tutumlarında erkeklerden daha fazla kararlı olmasıdır. Çünkü kız öğrenciler, genellikle “çok katılıyorum”, “katılıyorum” ve “hiç katılmıyorum” gibi seçenekleri tercih etmişlerdir. Dolayısıyla kız öğrencilerin emoticonları kullanmayı yararlı veya yararlı buldukları ile ilgili tutumları daha nettir. Bu durum, eğitim-öğretim sürecinde zorluk yaşayan kız öğrencilerin lehine değerlendirilebilir. Örneğin, bireysel öğrenmenin ön planda olduğu öğretim etkinliklerinde öğrenme zorluğu yaşayan kız öğrenciler için emoticonlar eğlenceli ve kolay bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir.

Emoticonların eğitimde kullanılması sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Bunlardan ilki, emoticonların gereğinden fazla ve bilinçsizce kullanılması problemidir. Emoticonların çok sık kullanılması özellikle anlatma becerilerinde (konuşma ve yazma) olumsuz etkilere neden olabilir. Çünkü öğrencilerin duygu ve düşüncelerini sıklıkla konuşma veya yazma yerine emoticonlarla ifade etmesi onların kelime dağarcığını olumsuz etkileyebilir. Burada dikkat edilmesi gereken temel özellik emoticonların hangi amaçla, kimler tarafından ve ne kadar kullanılması gerektiğinin iyi saptanmasıdır. Emoticonların öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerindeki kullanım amacı ve sınırlarının iyi tespit edilmesi gerekir. Aksi takdirde bu yoğun kullanım öğrencilerin anlama ve anlatma becerileri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Örneğin öğretmen, utangaç bir öğrencinin derse katılımını sağlamak ve bunu pekiştirmek için emoticonlardan yararlanabilir. Ama bu öğrenciden kendini sıklıkla emoticonlarla ifade etmesini beklemek başta kelime dağarcığı olmak üzere birçok yönden öğrencinin dil ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda bu yoğun kullanım, zamanla öğrencinin ilgisini çekmeyeceği gibi öğrenme ihtiyacını da karşılayamayabilir. Sonuç olarak öğrencilerin emoticonları kullanmayı sevmelerine rağmen eğitimin her aşamasında bunların plansız ve orantısız şekilde kullanmasının engellenmesi gerekir.

Emoticonlar, diğer araştırma alanlarında da etkili bir ölçme aracı olarak kullanılabilir. Teknoloji çağı ile yaygınlaşan ve toplumdaki çoğu kişi tarafından tercih edilen emoticonların kullanım amacı ve sıklığı birçok araştırmacıya sosyal bilimlerde yardımcı olabilir. Örneğin, bir toplumun gelişmişlik ve refah düzeyi ile o toplumun mutlu veya mutsuz olma durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için emoticonlara başvurulabilir. Çünkü toplumdaki bireylerin iletişim sürecinde kullandığı emoticonların türü toplumun mutlu veya mutsuz olma durumunun göstergesi olabilir.

5. Kaynakça

- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- De Vellis, R. F. (2014). *Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar* (Çev. Edt. Tarık Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Goleman, D. (2016). *Duygusal zekâ EQ neden IQ'dan daha önemlidir?* (Çev. Banu Seçkin Yüksel) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gürçayır, S. (2009). “İnternet çağının hiyeroglifleri” ya da evrenselleşen sanal bedenler: MSN ifadeleri. *Millî Folklor*, 83, 111-15.
- Halvorsen, A. (2012). Patterns of emoticon usage in ESL students' discussion forum writing. *CALICO Journal*, 29 (4), 694-717.
- Huang, A. H., Yen D. C. & Zhang, X. (2008). Exploring the potential effects of emoticons. *Information & Management*, 45, 466-473.
- Hudson, M. B., B. A., S Nicolas, S. C., Howser, M. E., Lipsett, K. E., Robinson, W., Pope, L. J., Hobby, A. F. & Friedman, D. R. (2015). Examining how gender and emoticons influence facebook jealousy. *Cyberpsychology, Behavior And Social Networking*, 18.
- Ito, E. & Fujimoto, T. (2013). A proposal of intuitive and immediate emoticons system to do non-verbal communication with smartphones, *2013 4th International Conference on Intelligent Systems, Modelling and Simulation*, 335-339.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Noben Yayıncılık.
- Oto, S. Pelit, P. & Aydın, A. (2002). Non-concordance in amblyopia treatment: the effective use of ‘smileys’. *Strabismus*, 10, 23-30.
- Privitera, J. G., Phillips, T. E., Zuraikat, F. M. & Paque, R. (2015). Research report: Emolabeling increases healthy food choices among grade school children in a structured grocery aisle setting, *Appetite*, 92, 173-177.
- Siegel, R. M., Anneken, A., Duffy, C., Simmons, K., Hudgens, M., Lockhart, M. K. & Shelly, J. (2015). Emoticon use increases plain milk and vegetable purchase in a school cafeteria without adversely affecting total milk purchase. *Clinical Therapeutics*, 37, 1938-1943.
- Skovholt, K. & Kankaanranta, A. (2014). The communicative functions of emoticons in workplace e-mails: :-). *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19, 780-797.
- Visser N., Alant, E. & Harty, M. (2008). Which graphic symbols do 4-year-old children choose to represent each of the four basic emotions? *Augmentative and Alternative Communication*, 24 (4), 302-312.
- Wolf, A. (2000). Emotional expression online: gender differences in emoticon use. *Cyberpsychology & Behavior*, 3 (59), 827-33.